

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1974

BRNO 1975

jekt waren 2 Produktionseinheiten mit viereckigem Grundriss situiert, mit Abzugkanälen von hufeisenförmigem Querschnitt ausgestattet, direkt in eine Felsenbank gemeißelt, die die Ofen von dem Bedienraum abteilt /Ofen I. und II./. Ein weiterer Ofen hat eine Trichterform mit kreisförmigem Grundriss und war bis zur Höhe der Bedienungsöffnung mit Mörtel verbundenem Bruchstein gemauert /Ofen III./. Durch Suchgräben erfasste man das naheliegende Objekt B, das einen einzigen Ofen enthielt, wiederum von viereckigem Grundriss, diesmal jedoch mit dem Körper aus auf Mergel gelegtem Bruchstein und durch vier gewölbte Abzugkanäle durchbrochen. Das keramische Material, das aus dem Wüstungshorizont des Objektes A geborgen wurde, datiert die Existenz der Einrichtung in die Wende des 13. und 14. Jahrhunderts, also gleichzeitig mit der unweiten Burg Obřany.

V Ý Z K U M R A J S K É H O D V O R A U O L O M O U C K É H O D Ó M U

Vít D o h n a l, Vlastivědný ústav, Olomouc

V souvislosti se sondáží kolem dómských hradeb byla vyhloubena jedna sonda /sonda 50/ v severovýchodní části Rajskeho dvora, aby se ověřila poloha a stav zdi, která byla v těch místech zjištěna už při regotisaci dómu sv. Václava, a která bývá považována za vnitřní /jižní/ obvodovou zeď románského paláce /1/. Hledaná zeď byla zmíněnou sondou /120 x 360 cm/ zachycena v hloubce 210 cm pod dnešní úrovní. Ze zdi se zachoval asi jen 50 cm vysoký zbytek /šířka zdi se pohybuje od 120 do 180 cm/ ; základová spára se nachází v úrovni horního okraje věteřovské kulturní vrstvy. Zachovaná část věteřovské vrstvy byla v tomto místě už jen asi 20 cm silná a pod ní začíná žlutý písek. Vzhledem k tomu, že odkrytá část zdiva byla poškozená a při pohledu shora se západním směrem rozšiřovala, byla vyhloubena blíže ke středu dvora další sonda. Při hloubení této sondy se přišlo v hloubce 80 cm pod dnešní úrovní na dobře zachovanou 80 cm silnou kamennou zeď. Na severní straně zdi se v hloubce 100 cm pod dnešní úrovní objevil kostrový hrob. Hrob byl uložen v natažené poloze na zádech hlavou k západu a to tak těsně ke zdi, že se kostní pravého ramene téměř dotýkal zdiva. Od pánve dolů byl hrob zničen novověkou kanalizační rýhou, která přetala zedníka též uvedenou zeď. Kromě nepatrného zlomku neurčitelného železného předmětu za hlavou byl hrob bez nálezů.

Na základě uvedeného zjištění bylo na doporučení komise AÚ ČSAV v Brně rozhodnuto, aby archeologické oddělení olomouckého VÚ provedlo na celém dvoře plošný odkryv. S prací se začalo na podzim 1974 a během září a října byla úroveň dvora snížena o 120 cm. Bylo zjištěno, že osmdesáticentimetrová zeď se táhne přes celý dvůr od západu k východu. Mezi druhým a třetím opěrákem /počítáno od severu/ se zeď ztrácí pod ambity gotické křížové chodby /chodba byla postavena za biskupa Jana ze Středy v letech 1364-1380/. Mimo zmíněný hrob byly nalezeny další čtyři kostrové hroby /dva z nich jsou částečně ještě pod kontrolními bloky /přibližně ve stejné hladině jako hrob první. Všechny hroby jsou uloženy na zádech v natažené poloze ve směru Z-V a s rukama podél těla. Nikde se zatím neobjevil žádný datovatelný předmět. Zajímavý byl hrob v jihozápadní části dvora, uložený těsně podél zdi z její jižní strany, jemuž chybí celá levá polovina těla, ačkoliv kosterné pozůstatky jsou dobře zachované. Za současného stavu není jasné, zda jde o náhodné porušení hrobu při stavbě zdi, či zda k částečnému zničení došlo při vykopávkách při regotisaci dómu, jimiž byla zeď právě v těchto místech odkryta /2/. Nejasné zůstává zatím i datování hrobů, i když nechybí náznaky, že by mohlo jít o zbytek poměrně rozsáhlého raně středověkého pohřebiště /3/. Ve výzkumu se bude pokračovat v jarních měsících 1975 tak, aby mohl být ještě téhož roku ukončen a mohlo se pokračovat v pracích za účelem zpřístupnění románského paláce pro veřejnost.

P o z n á m k y :

- 1 Richter V., Raně středověká Olomouc, Praha-Brno 1959, 96, obr. 8 ; uvedenou interpretaci však uvedený badatel oprávněně nepřijímá bez výhrad - srv. Richter V., op. c. 105.
- 2 Richter V., op. c. obr. 8 - na plánu je mylně zakreslena tenká zeď jakoby odbočovala v pravém úhlu od osmdesáticentimetrové zdi k jihu. Při výzkumu se ukázalo, že ve skutečnosti jde o vyzděnou novodobou odpadní jímku s plochým dnem, umístěným mezi druhým a třetím gotickým opěrákem. Po prolomení dna jímky se zjistilo, že osmdesáticentimetrová zeď pod ním pokračuje dále směrem pod ambit.
- 3 Na podobné hroby se náhodně přišlo pod dlažbou jižního ambitu /Burian V., Nálezy pohřbů v křížové chodbě sv. Václava v Olomouci, PV 1969, Brno 1970, 31/ a další hrob byl podle ústního sdělení nalezen ve východní části křížové chodby pravděpodobně jižně od osmdesáticentimetrové zdi, jejíž pokračování se v tomto místě dá předpokládat. Hrob byl orientovaný ve směru Z - V. Zajímavou zprávu zaznamenal J. Havelka, který uvádí, že při regotisaci katedrály se našly samého kostela z jižní strany kostrové hroby /Havelka J., O starožitnostech, jež vykopány byly u svat. Václava v Olomouci, ČVSMO I 1884, 29/. V této souvislosti stojí rovněž za povšimnutí, že i ve středověkých navážkách se v řadě sond kolem celého opevněného areálu poměrně hojně nacházely volně rozptýlené lidské kosti, které se tam pravděpodobně dostaly náhodně se zeminou získanou asi uvnitř dómského opevnění.

Grabung des Paradieshofes bei dem Olmützer Dom. Im Jahre 1974 begann die archäologische Abteilung des Heimatkundlichen Institutes in Olomouc eine Flächenabdeckung im Paradieshof bei der bischöflichen Kirche des Hl. Wenzels in Olomouc. Der Hof ist von Ambiten eines go-

tischen Kreuzganges umgeben, der in den Jahren 1364 - 1380 errichtet worden war. Der nördliche und westliche Ambitus ist in die Aussenmauern des romanischen Palastes eingebaut, von dem die nördliche und westliche Wand mit reich geschmückten Fenstern im ersten Stockwerk erhalten blieben. Auf dem Paradieshof stellte man bisher eine Steinmauer fest, die sich parallel mit der nördlichen Mauer der romanischen Palastes über den ganzen Hof erstreckt und unter dem östlichen und westlichen Ambitus der Kreuzganges schwindet. Auf dem Paradieshof hat man fünf Körpergräber mit den Schädeln nach Westen und ohne irgendwelche Beigaben untersucht. In der Grabung wird fortgesetzt werden.

NÁLEZY NA HRADĚ CIMBURKU U KORYČAN

/ okr. Kroměříž /

Jan C o u f a l í k, Okresní muzeum, Kroměříž

/ Tab. 60 - 62 /

V letech 1973 a 1974 byly získány na zřícenině hradu Cimburku u Koryčan nálezy střepového materiálu a předmětů i jiné povahy. Hrad nebyl dosud předmětem zkoumání v tomto směru a nálezy /dosud přes 3000 kusů/ představují značně široký soubor vyráběné keramiky a to nádob i kachlí.

Hrad byl založen kolem r. 1330 Bernardem z Cimburka, brzy se stal majetkem markrabství moravského a jeho držitelé se často měnili. Za válek husitských a pak ještě o něco později byl dobýván a dobyt vojsky Matyáše Korvína. V této době byl hrad dvakrát opravován. K výraznějšímu stavebnímu vylepšení hradu a rozšíření fortifikačního systému dochází za významného skutečného majitele hradu Vilíma z Víckova /držel hrad v letech 1523 - 1569/ a později ještě za Frant. Horeckého z Horky v roce 1655. To však již majitelé hrad opustili a sídlili v Koryčanech. Na hradě byli jen úředníci a od r. 1709 byl hrad opuštěn a postupně podléhal zkáze /1/.

V roce 1973 při sledování historických památek Koryčanska bylo zjišťováno, že na hradě dochází k častému kutání a hledání střepů a mincí. Značná část těchto sběrů byla od těchto zájemců získána do Okresního muzea v Kroměříži a pozornost byla zaměřena na situaci na hradě. Bylo zjištěno, že v r. 1957 měl být KNV v Gottwaldově zájem hrad restaurovat a dal proto příkaz k vymýcení stromů na hradě a k vyčištění hradního paláce /2/. Materiál z těchto prostorů byl vyházen pod hrady. Teprve v posledních dnech byla o zásahu do hradu uvědomena Dr. V. Šikulová, tehdy pracovnice v muzeu v Kyjově, která část střepového materiálu zachránila do muzea v Kyjově. Zásahem však byla porušena stratigrafie historického uložení střepů a mincí, čehož důkazem je skutečnost, že sběry různých soukromníků a sběry na různých místech v násypch pod hradbami tvoří celky kachlí a nádob. Proto byl v roce 1974 prováděn podrobnější sběr ve výsypkách, aby nedocházelo k dalšímu zcizování nálezů a jejich rozptylování. Již dosavadní výsledek sběru ukazuje na široký typový soubor výroby nádob a kachlí od založení hradu až po poslední úpravy. Je proto velmi žádoucí, aby nadřízené složky /KS SPPOP a Archeologický ústav ČSAV v Brně/ rozhodly o dalším postupu zkoumání hradu a záchraně dalšího množství tohoto historického materiálu, dosud se ve výsypkách nacházejícího.

Střepový materiál v souhrnu pochází z období 14. až 17. století. Jeho časové zařazení je možno provádět jen srovnávaním. V první řadě jsou to doklady výskytu nádob loštického typu /tab. 60/, téměř celý pohárek výšky 10,8 cm s 8 oušky /v muzeu v Kyjově/, dna z dalších 17 pohárů a hrnečků, konečně dnes již celá restaurovaná zásobnice o výšce 35 cm loštického typu a další střepy těchto zásobnic /3/.

Středověká malovaná keramika je zastoupena hrnečkem s uchem o výšce 11,5 cm a 53 typy okrajů o průměrech 12 - 32 cm a menším množstvím den o průměrech 5 až 8 cm. Jistě zajímavým nálezem jsou střepy keramiky analogické souboru keramiky nalezené v Sezimově Ústí /4/, zdobené diamantovým, křížkovým a čtverečkovým kolkem /tab. 61/. Sem patří i nález ucha nádoby, hustě zdobeného ze tří stran rydélkem, stejně jako část střepu pokličky. Z ostatní keramiky poutá pozornost část střepů silně slídnatých. Keramika 14. a 15. století je hojně zastoupena. Výzdobu nádob tvoří částečně klikatky, dosti neumělé, ve velkém množství byla použita výzdoba vlnicí a to hlavně ve svazcích nebo po celé stěně nádoby. Z 16. a 17. stol. pocházejí střepy mís, talířů, nádob, polévané a zdobené. Ze 17. století pocházejí nálezy střepů habánské keramiky /šálové talíře nesou erb Horeckých a letopočty 1639 a 1641/.

Nalézané skleněné střepy pocházejí jednak z úzkých gotických číší /5/, jednak ze sklenic baňkového tvaru. Do souboru nalézaných skleněných střepů patří dále čočky do oken, korálky.

Velmi pestrý soubor tvoří kachle, které se dají v mnoha případech rekonstruovat /tab. 62/. Nejstarší kachle ze 14. a 15. stol. jsou zdobeny postavami muže, krále s kopím a štítem, jezdce na koni, lva v kruhu, boj sv. Jiří s drakem, většinou jsou rázového typu, nejčastěji rozměrů 20 x 20 cm. Datovaný je soubor kachlí se znakem Vilíma z Víckova, vesměs typu polovalcové komory nebo typu zrcadlového. Další renesanční kachle jsou zdobeny opět postavami šlechticů; jezdců na koni, věžemi, písmem. Nejmladším souborem kachlí jsou kachle habánské většinou s dekorem rostlinným a dosud znatelnou polevou.

Z kovového materiálu bylo dosud nalezeno přes 170 šipek s tulejkou, 5 šipek s trnem a jedna šipka s křídélky. Hojně jsou také malé plátky z brnění, vsací zámky, gotický klíč, běžné kuchyňské nože, část pérových nůžek, hřeby, skřípec na louč, část zvonku z hradní kaple. Z předmětů drobných byly nalezeny sponky a rohová kování vázaných knih, náprstky, bronzové špendlíky, hrací kostka, přesleny i část zlatého šperku.

Při probírání výsypek se nacházejí dále mince /dosud 30 - 40 kusů/, z nichž část je dosud v soukromém držení/. Z nich nejstarší mincí je haléř Václava IV., pak groš Jiříka Poděbradského a Matyáše Korvína.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1974

Vydává : Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19

Odpovědný redaktor : Akademik Josef Poulík

Redaktoři : Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhovský

Překlady : Dr. R. Tichý, E. Tichá

Kresby : doc. dr. B. Klíma, A. Životská

Na titulním listě : stříbrná spona z doby stěhování národů ze Šakvic

Tisk : Geografický ústav ČSAV v Brně

Evidenční číslo : ÚVTEI-73332

Vydáno jako rukopis - 450 kusů - neprodejné